

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Vitan nr. 242, sector 3,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

**Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național
al Cercetării Științifice din România (CNCS)**

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

ISBN: 978-606-711-351-8

Desen coperta I: Cristina Georgescu
Redactor de carte: Flori Bălănescu
Editor: Valentin Ajder

DUMITRU UNGUREANU

JERTFĂ

&

STEAG

(pretext novelistic)

– ediția a II-a, revăzută –

E I K O N

București 2015

La jumătatea distanței dintre Dunăre și Carpații Meridionali se află un sat numit Izvoru. Ortografiat *Izvor*, *Isvor*, *Isvoru*, *Izvorul* sau *Isvorul*, numele apare întâia dată într-un document emis de voievodul Radu I, zis și Radu Negru Basarab, tatăl lui Mircea Bătrînul. Păstrat în arhiva mînăstirii Doaga și datat în jurul anului 1350, înscrisul probează un adevăr incontestabil – și, oricum, necontestat de nimeni –, anume că vechimea locuirii în acest punct al țărișoarei noastre se pierde în negura timpului, cum ar scrie un publicist patriot. Dictează Domnitorul către Logofăt, Logofătul către Grămatic, iar ăsta scrijelește cu pană de gîscă pe un pergament alb, ce se va îngălbeni cu vremea, litere neegale și de sine stătătoare, caractere slavone, asemenea unor gîngăanii. (Transcripțiunea va fi stors multă transpirație istoricului Bogdan Polizescu, cel care a publicat hrisovul în *Analele Comisiunii Documentale* din 1856, tomul al doilea, pagina 601).

CU MILA LUI DUMNEZEU, I⊕ RADUL V⊕IEV⊕D
DAT-AM AIASTĂ CARTE SUPUSULUI NOSTRU EGUMEN
EVTIMIE ⊕T D⊕AGA SI A T⊕T SOB⊕RUL DE ACOLO CA EI
SĂ HIE VOLNICI ÎNTRU RUGĂ SI SĂ IA T⊕T MERTICUL DE
PE M⊕SIA IZVORULUI CUM AU LUAT SI MAI NAINTE ÎN
ZILELE ALT⊕R D⊕MNI DE LA CARE EU AM VĂZUT CĂRTILE
CEL⊕R D⊕MNI BĂTRINI SI NIMENI SĂ NU AIBĂ A ⊕PRI
PRESTE ZISA D⊕MNIEI MELE SI ALT CHIP SĂ NU HIE.
PIS LA CURTEA SI ÎNSĂSI D⊕MNTIA MEA A P⊕RUNCIT
RADUL V⊕IEV⊕D

(urmează parafa și sigiliul)

Desigur, comentariile, interpretările și îndoielile asupra documentului nu au fost, nu sînt și nicidecum nu am intenția, eu, să le exclud. Numai că ele nu și află rostul în cartea de față; poate în alta, scrisă de altcineva. (Insinuarea va fi pricepută ceva mai la vale). Precizez că mînăstirea Doaga se găsește în satul cu același nume, situat la vreo zece kilometri de Izvoru, între dealuri. Desființată în triste împrejurări, prin 1948-1950, călugării mutați la Sighet, Aiud și Gherla, clădirea mînăstirii a slujit întîi de cvartir „spețialiștilor” sovietici care lucrau la extragerea petrolului cu Sovromul. Apoi a fost destinată școlii speciale de handicapați, revenind în mod normal patrimoniului bisericii, în zilele noastre.

Accesul către Izvoru se face pe o șosea, astăzi asfaltată, ce vine din orașul Drăculești (ctitorie a nepoților lui Radu Negru), traversează rîurile Argeș și Neajlov, și taie în două comuna Vălmași, de care aparține satul. Drept și istoric vorbind, șoseaua este o deviere a Drumului Sării, medievala cale pe care se scurgea sarea din ocnele prahovene către Turnu Măgurele, și-apoi dincolo, în împărăția turcilor (fapt atestat în lucrările istoricilor Giurești). Cum se observă și pe harta anexată, din Drăculești drumul străbătea lunca Argeșului, despica zăvoitul încîlcit dintre Argeșel și rîul propriu-zis, numit aici Brațul Dracului din motive mai mult decît evidente, urca prima falie a Cîmpiei Burnasului prin cătunul Arcalia, traversa un sol brun-roșcat de pădure, cu ogoare sărace, și odihnea la malul Neajlovului, lîngă Hanul Zorinei (azi complex turistic mutat pe autostradă) și Fîntîna lui Bogeac (cine o fi fost ăsta, nu se mai știe; toponimul subzistă). Mănoasă și îngustă, valea Neajlovului era islaz și fineață pentru vitele izvorenilor. Limpede curgător ca Ozana pînă la finele anilor 1960,

din 1971 canal de scurgere a dejecțiilor unui *combinat porcicol* de lîngă Pitești, pe sub sălcii și ghimpari, Neajlovul purta pe luciul său nuferi și păpurișuri, iar în adîncuri pești de toate soiurile, scoici, raci, șerpi prin scorburi, țestoase prin gîldaie și nămol...

Un pod de lemn cu balustrada văruiată era punctul de atracție al copiilor, pînă cînd Niculae Pașalearcă a furat lemnele, într-o iarnă, și le-a ars. Pe malul drept al rîului, satul pare o cetate înconjurată de ziduri alcătuite din brîuri de salcîmi. Din Izvoru, ața prăfuită a drumului se pierdea în ceața albăstruie a Cîmpiei Române, spre Dunăre, se topea în viziunea idilică a amintirilor din *illo tempore* și în imprecizia stilistică a frazelor eliminate din manuscrisul dat editorului la prima lectură.

În anii 1920, un prefect cu simț strategic obținu de la guvernul liberal fondurile necesare podului de beton armat, aruncat peste Argeș de meșteri italieni acolo unde se află și azi, reparat periodic și niciodată cum trebuie. Vechiul drum dintre Drăculești și Izvoru își pierdu treptat călătorii, pietrele și bornele. Doar izvorenii circulă încă pe aici, ca o afirmare a independenței lor, fie vară sau iarnă, noroi sau praf, șleauri sau nămeți. Bicicliști, motocicliști sau căruțași, ei traversează neînfrițați zăvoitul plin de surprize (nu haiduci sau lotri, ci cîte un cioban tîmpit de singurătate, care hăulește la femeile îndrăznețe, și vreo șatră de țigani lingurari, care-și scot lemnul din plopii potrivîți, fără autorizație legală, firește...).

Satul Izvoru se află pe un fel de deal plat, un tăpșan ridicat, o ciudățenie dacă privești din planul cîmpiei, o cetate de hotar, dacă te așezi cu spatele spre podișul getic, care începe peste Argeș, cinci-șase kilometri spre nord. (N-am scris de două ori *cetate* din neglijență stilistică; se va zări mai jos de ce). Centrul satului e la o încrucișare

de ulițe, iar locul de adunare, agora satului, „poiana lui Iocan”, este aici, *La Cruce* sau *La Răspîntie*. Crucea nu înseamnă doar intersecția drumurilor principale, ci este chiar o cruce de lemn, prinsă într-un soclu de ciment, lângă un dud cu coroană bogată, alături de căminul cultural ridicat de comunistul Zvîrlan în anii 1950 (cămin ajuns pe rînd magazin, bufet, depozit de mărfuri generale, cumpărat azi de-un angrosist arab). Așezarea păstrează alura unui punct întărit, iar valul de pămînt înconjurător este, evident, o rămășiță a meterezului unei străvechi cetăți. Geto-dace? *Posibil*, zic unii; *sigur*, zice unul, veți vedea cine.

Pentru a lumina cîteva detalii ale psihologiei izvorenilor, trebuie să revin la anii dinainte de 1945, fără a-i idealiza. Atunci Izvoru era comună, cu primarul ei (liberal convins sau de circumstanță), cu Primăria ei, și cu satele Olteni și Arcalia subordonate, deși se află fiecare la 4-5 km distanță. În sat avea conac fruntașul liberal Averescu, rudă cu Mareșalul, neam de popi și de miniștri. Alt fruntaș era notabilul Ilie Iliescu-Dinizvor, țărănist trecut cu Armand Călinescu de partea Regelui. Deoarece izvorenii erau liberali din tată-n fiu, Iliescu-Dinizvor cîștigase aderenți în Vălmași. Moșneni uscați de muncă, vîlmășenii habar n-aveau de politică, dar votau invariabil cu țărăniștii mai abitir ca să le facă vecinilor în necaz, decît din interes. Scutiți de unele impozite (fonciiri etc.), înlesniți la credite bancare, izvorenii se simțeau – pe lângă Averești – nițel miniștri și mult responsabili de soarta țării. Dușmănia dintre ei și vîlmășeni denota sensuri aproape statale, cu neputință de șters în două-trei generații. Și azi e prezentă, și se manifestă imprevizibil, dar nu face obiectul studiului de față.

După 1945, axa lumii s-a schimbat, iar lumina a venit – laolaltă cu șoseaua pietruită, apoi asfaltată – dinspre răsărit. Adică dinspre Vălmași, o comună mare cît Rusia, după expresia lui Stan Jloveanu. Izolat și marginalizat ca un fost președinte de stat, Izvoru a continuat să nască oameni de valoare. Între aceștia, un istoric emblematic – prietenul Daniel Oierescu. Vom face cunoștință cu el în paginile următoare. Deocamdată, dați-mi voie să mă prezint.

Mi se spune Toni Motorescu, sînt botezat Anton de ultimul popă Averescu. Profesor de geografie la Școala generală din Vălmași, absolvent la f.f. în epoca „daurită” a anilor '80, familist de gura-satului, călăreț de Mobră nelecuit de căzături (ca și vărul meu, Costică Jloveanu), dezordonat, băutor de țuici și vodci, veleitar universal, prieten cu toată lumea, iubitor de muzică rock, de film și de... sigur, de carte! Dragostea de carte... Nu asta m-a împins la profesiunea de profesor! Funcționez onorabil ca electrician în uzina de la marginea Drăculeștilor, și în nopțile mele provinciale citeam de plăcere. Am întîlnit o fată care a știut să mă pună pe jar (& pe manualele necesare aditerii, se înțelege), mi-a deschis cîteva ferestre întunecate – și-n mintea sau în sufletul meu a pătruns lumina stroboscopică a ambiției... Mi-am schimbat viața, nu mă plîng de situația mea, nu mă bucur cînd alții mai dotați ca mine se zbat în promiscuitatea unei situații familiale/sociale nedemne de aspirațiile și inspirațiile lor. Dar gata cu personalitatea mea, e destul că mi se vede mutra prin vitraliile acestor pagini! De-aș izbuti să mă fac nevăzut ca un Deus Oțiosus, ce Balzac m-aș simți!

Era la începutul verii, sfârșitul celei de-a doua săptămîni din iunie, cîțiva ani înainte de căderea dictaturii comuniste, care părea milenară. Deși curgea neîncetat, timpul încremenise parcă într-o eternitate uitată de zei și uitase de izvorenii. Dar izvorenii nu uitaseră de timp. Și cum era la modă aniversarea veacurilor de atestare, cineva descoperi că tocmai se împlineau șase sute de ani de la... (Restul nu-i nevoie să-l transcriu, vi-l imaginați deja!) Ironia sortii puse/suprapuse manifestarea festivă în zilele *Moșilor de vară*, cînd se derulează și *obiceiul Steagului*, un anume ritual folcloric.

Dar aici e specialist amicul Daniel Oierescu. Student la facultatea de istorie, veni acasă, dar nu în vacanță. Tatăl lui Daniel, Banu Oierescu, zis nea Gicu, îmi spuse că fiu-său nu stă mult, că are *egzamene*, mîine-poimîine pleacă... Așa că m-am grăbit să-i fac o vizită, ieșind din casă pe la cinci, sîmbătă după-amiază. Eram dornic să aud ultimele noutăți bucureștene, dornic să aflu – cum le zicea el – ultimele suferințe impuse de datorie...

– Ai sosit cu noroc! – spusei în loc de salut.

– Te referi la ploaia care va veni? – îmi strînse mîna.

– Da, dacă vine și nu ne ocolește, ca pînă acum!

– Eu sunt omul care aduce ploaia! – rîse el.

– Dar nu semeni cu Burt Lancaster, chiar dacă porți barbă! Ai putea face bani cu treaba asta... Te pomenești că vei fi vreun sfînt *necanonit* sau vreun solomonar modern...

– Hai, lasă înțepăturile! Știi la fel de bine ca mine că asta e ploaia Steagului! Iar dacă eu sînt ce sînt, n-are importanță!

– Și ce ești? – tonul meu era nedisimulat ironic. Daniel socoti suficient să-mi arunce doar o privire

disprețuitoare. Zise:

– Nu știi dacă pot să-mi fac explicite opiniile despre această problemă; mă tem că pregătirea ta multilaterală de *self-made-man* îți conferă o autoritate sfertodocță ce depășește capacitatea mea de...

Au mai fost încă vreo cinci-șase fraze în stilul acesta, pe care amicul îl voia „polemic”. Mă legau amintiri frumoase de Daniel. Copilăria, școala generală și o parte din liceu fuseserăm nedespărțiți. Deoarece se născuse cu un an înaintea mea, în principiu avea dreptate mereu. Nu din cauza asta îi treceam cu vederea aroganța căpătată în anii de facultate. Cînd devenea insuportabil, păraseam terenul de bătaie.

– Bine, sîntem unu-unu, hai să trecem la discuții serioase! Îmi placî cînd ești caustic, dar vreau să...

– Iar mie îmi place că menții ștacheta ridicată! Așa trebuie să facem toți la locurile noastre de activitate! Așa dispăre definitiv diferența sat-oraș, iar țara toată ar avea un nivel ridicat, competitiv în afară și luminos înăuntru!

Acesta era Daniel. Afirma, bunăoară, cu nonșalanță, că între proverbiala coadă a vacii și aforistica ștampilă a primăriei, semnul egal exprimă realitatea și instaurează dreptatea, deoarece animalul ne poate fi emblemă sau efigie de neam! Nu obosea comișînd astfel de asociații insolite.

– Despre ce propui să discutăm? – continuă Daniel.

– Eu vreau să aud de la tine noutăți...

– Toate-s vechi și nouă toate, cum zice Poetul! Mare lucru n-am în sac! Dar am venit acasă de sărbătoarea Steagului, hai să discutăm despre ea! Întoarcerile la izvoare sînt benefice și – recunosc – subiectul mă obsedează de cîteva luni...

– Bine, sînt de acord, dar ce putem spune despre un